

Грудницька Світлана Миколаївна,
зав. сектором Інституту економіко-правових
досліджень НАН України, кандидат юридичних наук

Славова Наталія Олександрівна,
аспірантка Інституту
економіко-правових досліджень НАН України

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

У статті розглянуто проблеми фінансово - господарського забезпечення діяльності кредитних спілок, обґрунтована необхідність диференційованого підходу до правового регулювання їх діяльності залежно від розміру кредитної спілки, надано пропозиції щодо забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок, що діють на ринку фінансових послуг.

В Україні відбувається процес становлення кредитно-кооперативної системи і формування однієї з наймобільніших сфер економіки з особливою формою фінансово-господарських відносин, що передбачає здійснення фінансових операцій виключно серед членів кредитної спілки (далі - КС), які управляють нею на принципах рівноправності, самоврядування, гласності. Кредитні спілки отримують все більше поширення на ринку фінансових послуг, про що свідчать статистичні дані [1] (див. табл.1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок

Кредитні спілки	2006 р.	2007 р.	9 міс. 2008 р.	Темпи приросту, %	
				2007р./2006р.	9 міс. 2008р.
Кількість членів КС (тис. осіб).	1791	2392	2527	33,6	5,6
Загальні активи (млн. грн.).	3241	5261	6073	62,3	15,4
Капітал (млн. грн.).	1098	1552	1717	41,3	10,6

КС, яка уклала договір залучення внесків (вкладів) членів

кредитної спілки на депозитні рахунки, приймає на себе значні грошові зобов'язання, що виражаються в здійсненні виплати відсотків у розмірі та у строк, встановлені договором, а також повернення грошової суми (вкладу). У таких умовах зростають вимоги щодо фінансової стабільності кредитних спілок, особливе значення надається проблемі здатності КС виконувати свої зобов'язання за укладеними договорами та здійснювати господарську діяльність належним чином. Отже, актуальним є завдання розкриття головних чинників, які забезпечують фінансову стабільність КС у процесі їх діяльності на ринку фінансових послуг.

Окремі питання щодо фінансової надійності кредитних спілок висвітлені в роботах В. Гончаренко [2, 3], Л. Негребецької [4], О. Луцишина [5] та ін., однак комплексні дослідження правового регулювання щодо фінансово-господарського забезпечення діяльності кредитних спілок не проводилися.

Метою даної роботи є розробка пропозицій з удосконалення правового регулювання щодо фінансово-господарського забезпечення кредитних спілок з використання господарсько-правового підходу.

Фінансово-господарське забезпечення діяльності кредитних спілок відповідно до ст. 20 Закону України «Про кредитні спілки» (далі - Закон про КС) [6] передбачає формування капіталу, який складається з пайового, резервного та додаткового капіталів, а також залишку нерозподіленого доходу спілки і не може бути меншим 10 відсотків від суми її загальних зобов'язань. Оскільки розмір капіталу впливає на стабільність, надійність КС, рівень достатності капіталу регулюється нормативами (не менш 10% загальних зобов'язань). Мінімальний розмір капіталу КС, необхідний для вступу та функціонування на ринку фінансових послуг, так само як і створення статутного капіталу (фонду). Закон не передбачає.

Натомість КС відповідно до Закону про КС є статутною господарською організацією і діє на основі статуту, що не суперечить законодавству України (ст. 7), а п. 4 ст. 57 Господарського кодексу України (далі - ГК) передбачає, що статут суб'єкта господарювання повинен містити відомості про розмір і порядок створення статутного та інших фондів [7]. Отже, формування статутного капіталу (фонду) КС є обов'язковим елементом.

На практиці часто формування капіталу КС відбувається у процесі діяльності КС і набуває зтяжнього характеру. «Початковий» капітал КС формується за рахунок сплати особою - засновником вступного та обов'язкового пайових внесків у порядку, передбаченому статутом кредитної спілки, надалі кожен, хто приймається до кредитної спілки, також повинен сплатити дані внески, оскільки це одна із умов набуття

членства в кредитній спілці. Відповідно до п. 4 ст. 6 Закону про КС установчі збори затверджують статут кредитної спілки, розмір та порядок сплати вступних і обов'язкових внесків (які є «фундаментом» діяльності КС) визначають засновники (члени) самостійно. Ці внески безпосередньо використовуються для придбання офісу, оргтехніки, обладнання та виконують функцію майнової основи діяльності (оперативну). Дана функція має бути реалізована (1) за умови фактичної сплати внесків, (2) при наявності достатнього розміру даних коштів. Необхідно підкреслити, що законодавство надає свободу засновникам КС в обранні розміру внесків, але на практиці, для забезпечення господарської діяльності за рахунок відповідних коштів цього уявляється не достатньо для налагодження функціонування кредитної спілки (у більшості кредитних спілок загальна сума внесків засновників на момент створення КС складає приблизно 1000 - 3000 гривень).

Оскільки створення «первинного капіталу» є своєрідним робочим інструментом реалізації статутних завдань, доцільно передбачити в законодавстві про КС вимоги щодо формування капіталу на момент реєстрації для забезпечення статутної діяльності КС.

Для порівняння, в подібних до КС фінансових установах таких, як банки, страхові компанії, вимагається формування статутного капіталу (фонду), мінімальний розмір якого встановлений в законі, при цьому він повинен бути сформований на момент державної реєстрації відповідної фінансової установи.

Слід зазначити, що на зміст Закону про КС справив вплив Закон України «Про кооперацію» [8] та інші нормативні акти про діяльність організацій, заснованих на кооперативних засадах, оскільки КС відносяться до кооперативного сектору економіки. Закон України «Про кооперацію» передбачає формування у кооперативі забезпечення статутної діяльності у порядку, передбаченому його статутом, пайового, резервного, неподільного та спеціального фондів. Визначення розміру таких фондів є справою кооперативу, Закон України «Про кооперацію» мінімальний розмір початкового капіталу, необхідного для заснування кооперативу, не передбачає.

Однак, КС є особливим видом кооперативу, що розглядається одночасно як фінансова установа. Закон України «Про кредитні спілки» визначає кредитну спілку як фінансову установу, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених цим Законом (ст. 1). Це визначає високий рівень публічності в діяльності КС та її правовому регулюванні. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [9] передбачає здійснення щодо КС регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з

надання фінансових послуг для захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правового забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні та єдиної державної політики у фінансовому секторі України. Фінансова установа відповідно до ст. 1 цього Закону - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать: банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Тому хоч КС і засновані на кооперативних засадах, недооцінювати високий ступень публічності в їх діяльності не можна. Це вимагає більш вагомого публічно-правового регулювання діяльності КС, насамперед, з питань їх фінансово-господарського забезпечення, зближення правового регулювання щодо КС з правовим регулюванням, що застосовується до інших фінансових установ.

При цьому слід підкреслити важливість впровадження диференційованого підходу до правового регулювання організації і діяльності КС залежно від їх розміру.

Принцип поділу господарських організацій на великі, середні та малі знайшов відображення у РК України (ст. 63), де визначено критерії віднесення підприємств до великих, середніх чи малих. Диференційований підхід до правового регулювання організації і діяльності підприємств залежно від їх розміру має важливе значення для розвитку господарської діяльності. На сьогодні він застосовується, насамперед, для підтримки малого підприємництва, також напрацьовано пропозиції з удосконалення управління великими акціонерними товариствами з урахуванням досвіду ЄС. Натомість застосування такого підходу має універсальне значення, і доцільним буде поширення його застосування на інші сфери суспільного виробництва, у тому числі, на сферу фінансових послуг, зокрема, на діяльність кредитних спілок.

З урахуванням цього набуває практичного значення визначення критеріїв поділу КС на великі, середні та малі.

На сьогодні відносно невелика кількість членів характерна для так званих функціональних (профільних) КС, які здійснюють обмежене коло операцій або обслуговують членів за спільними ознаками, такими як спільне місце роботи чи навчання, належність до однієї професійної організації тощо, а також КС з галузевою спеціалізацією, а саме, орієнтованих на ведення сільських (фермерських) господарств (див. класифікацію КС в Україні залежно від діапазону операцій та

територіальної локалізації [10, с. 149]). Так само відносно невеликою можна вважати кількість членів у місцевих КС, в яких члени кредитної спілки проживають в одному селі, місті, районі та мають реальну можливість приймати участь в управлінні КС.

На порядок більшу кількість членів, як правило, мають універсальні КС, які надають широке коло фінансових послуг, досягли високого рівня розвитку і, відповідно, мають велику кількість членів. Великою є також кількість членів регіональних КС, до того ж місцезнаходження членів таких КС розпорошене по регіону, вони між собою переважно незнайомі і контроль та управління з їх боку за діяльністю КС стає практично неможливим. Це створює підґрунтя для зловживань з боку органів управління великих КС, що в свою чергу, вимагає впровадження публічно-правових засобів регулювання. Зазначене вказує на необхідність групування КС за критерієм кількості членів. Доцільним уявляється віднесення до великих КС з чисельністю членів понад 2000 осіб (подібний показник містить Закон Російської Федерації «Про кредитні споживчі кооперативи громадян», який взагалі забороняє діяльність КС з більшою кількістю членів [11]), а до малих варто віднести КС, де обслуговуються не більше 500 осіб, оскільки щонайбільше така кількість членів здатна забезпечувати реальну участь членів КС в її управлінні. Статистичний аналіз КС Національної асоціації кредитних спілок України (далі - НАКСУ) за кількістю членів див. табл. 2. [12, с. 27].

Таблиця 2

Структура НАКСУ за кількістю членів станом 01.07.2008 р.

Кількість членів	Кількість КС
Менше 100	2
Від 100 до 500	16
Від 500 до 1000	17
Від 1000 до 2000	31
Від 2000 до 5000	55
Понад 5000	46

Натомість це не єдиний критерій, який потребує врахування у правовому регулюванні діяльності КС. Наприклад, в зарубіжних країнах мінімальний розмір капіталу КС може визначатися з урахуванням розміру території, на якій здійснюється діяльність КС. Наприклад, в Узбекистані мінімальний розмір встановлюється в еквіваленті 20000 доларів США для

кредитних спілок у м. Ташкенті, в еквіваленті 10000 доларів США для кредитних спілок у інших населених пунктах [13]. Однак у процесі розвитку КС показники її діяльності можуть змінюватися, тому доцільно критеріями віднесення КС до великих, середніх та малих необхідно вважати не стільки належність, скажімо, до регіональної чи місцевої спілки, скільки показники економічної діяльності. Заслуговує уваги Директива 2006/48/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2006 року «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» [14], яка передбачає, що для посилення кредитної системи доцільним вважається встановлення загальних мінімальних вимог до капіталу, положення про мінімальні вимоги капіталу повинні розглядатися у сполученні із специфічними інструментами діяльності кредитних установ шляхом надання альтернативних підходів до калькуляції мінімальних вимог капіталу. Мінімальні вимоги до капіталу повинні бути пропорційні ризикам їх діяльності.

Відповідно залежно від розміру ризику доцільно здійснювати групування КС на великі, середні та малі. За основу можна взяти параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання, які вже напрацьовані в Україні [15].

Таблиця 3

Параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання та критерії дати віднесення

Група режимів регулювання кредитних спілок	Параметри	Критерії ідентифікації дати віднесення до групи режимів регулювання	Значення параметрів
перша	1. Розмір активів	дата подання звітності	>10 млн. грн
	2. Наявність відокремлених підрозділів за межами адміністративно-територіальної одиниці» на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X

	3. Провадження діяльності з переказу коштів	дата отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності	X
	4. Питома вага кредитів з великим ризиком (більше 10% капіталу) у загальному кредитному портфелі	дата подання звітності	>60%
друга	1. Розмір активів	дата подання звітності	Розмір від 500 тис. грн. включно до 10 млн. грн., включно
	2. Наявність відокремлених підрозділів у межах адміністративно-територіальної одиниці, на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X
	3. Провадження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України (крім переказу коштів)	дата отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності	X
третья	1. Розмір активів	дата подання звітності	<500 тис. грн..
	2. Відсутність відокремлених підрозділів	X	X
	3. Непровадження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України	X	X

Щодо мінімального розміру капіталу КС, уявляється доцільним

навести відповідний досвід країни пострадянського простору. Наприклад, у законодавстві Литви з метою забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно до завдань кредитних спілок, розроблено правила щодо створення та організації діяльності КС, серед яких є встановлення мінімального пайового капіталу у розмірі 15000 Лит (4.348 євро) [16, с. 3], в Узбекистані, як зазначалося, мінімальний розмір встановлюється в еквіваленті 20000 доларів США для кредитних спілок у Ташкенті, в еквіваленті 10000 доларів США для кредитних спілок у інших населених пунктах [13].

Подібний досвід може бути використано у визначенні мінімального розміру статутного капіталу великих та середніх КС (з уточненням терміну пайового капіталу як статутного, адже в разі законодавчого визначення мінімального розміру пайового капіталу він автоматично стає статутним). Щодо малих КС доцільним буде застосування відповідного диспозитивного регулювання.

Для КС однією з найбільш важливих проблем у процесі господарювання є оцінка достатності засобів, які істотно впливають на можливість здійснення статутної діяльності та формування фінансового результату. Янкова О. пропонує враховувати при визначенні мінімальними специфічними інструментами діяльності кредитних установ шляхом надання альтернативних підходів до калькуляції мінімальних вимог капіталу. Мінімальні вимоги до капіталу повинні бути пропорційні ризикам їх діяльності.

Відповідно залежно від розміру ризику доцільно здійснювати групування КС на великі, середні та малі. За основу можна взяти параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання, які вже напрацьовані в Україні [15].

Таблиця 3

Параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання та критерії дати віднесення

Група режимів регулювання кредитних спілок	Параметри	Критерії ідентифікації дати віднесення до групи режимів регулювання	Значення параметрів
перша	1. Розмір активів	дата подання звітності	>10 млн. грн

	2. Наявність відокремлених підрозділів за межами адміністративно-територіальної одиниці, на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X
	3. Провадження діяльності з переказу коштів	дата отримання ліцензії на певний вид господарчої діяльності	X
	4. Питома вага кредитів з великим ризиком (більше 10% капіталу) у загальному кредитному портфелі	дата подання звітності	>60%
друга	1. Розмір активів	дата подання звітності	Розмір від 500 тис. грн. включно до 10 млн. грн.. включно
	2. Наявність відокремлених підрозділів у межах адміністративно-територіальної одиниці, на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X
	3. Провадження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України (крім переказу коштів)	дата отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності	X
третья	1. Розмір активів	дата подання звітності	<500 тис. грн..

	2. Відсутність відокремлених підрозділів	X	X
	3. Непроведження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України	X	X

Щодо мінімального розміру капіталу КС, уявляється доцільним навести відповідний досвід країни пострадянського простору. Наприклад, у законодавстві Литви з метою забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно до завдань кредитних спілок, розроблені правила щодо створення та організації діяльності КС, серед яких є встановлення мінімального пайового капіталу у розмірі 15000 Лит (4.348 євро) [16, с. 3], в Узбекистані, як зазначалося, мінімальний розмір встановлюється в еквіваленті 20000 доларів США для кредитних спілок у м. Ташкенті, в еквіваленті 10000 доларів США для кредитних спілок у інших населених пунктах [13].

Подібний досвід може бути використано у визначенні мінімального розміру статутного капіталу великих та середніх КС (з уточненням терміну пайового капіталу як статутного, адже у разі законодавчого визначення мінімального розміру пайового капіталу він автоматично стає статутним). Щодо малих КС доцільним буде застосування відповідного диспозитивного регулювання.

Для КС однією з найбільш важливих проблем у процесі господарювання є оцінка достатності засобів, які істотно впливають на можливість здійснення статутної діяльності та формування фінансового результату. Янкова О. пропонує враховувати при визначенні мінімальних специфічними інструментами діяльності кредитних установ шляхом надання альтернативних підходів до калькуляції мінімальних вимог капіталу. Мінімальні вимоги до капіталу повинні бути пропорційні ризикам їх діяльності.

Відповідно залежно від розміру ризику доцільно здійснювати групування КС на великі, середні та малі. За основу можна взяти параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання, які вже напрацьовані в Україні [15].

Параметри віднесення кредитних спілок до груп режимів регулювання та критерії дати віднесення

Група режимів регулювання кредитних спілок	Параметри	Критерії ідентифікації дати віднесення до групи режимів регулювання	Значення параметрів
перша	1. Розмір активів	дата подання звітності	>10 млн. грн
	2. Наявність відокремлених підрозділів за межами адміністративно-територіальної одиниці, на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X
	3. Проведення діяльності з переказу коштів	дата отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності	X
	4. Питома вага кредитів з великим ризиком (більше 10% капіталу) у загальному кредитному портфелі	дата подання звітності	>60%
друга	1. Розмір активів	дата подання звітності	Розмір від 500 тис. грн. включно до 10 млн. грн.. включно

	2. Наявність відокремлених підрозділів у межах адміністративно-територіальної одиниці, на території якої зареєстрована кредитна спілка	внесення інформації про відокремлений підрозділ кредитної спілки до державного реєстру фінансових установ	X
	3. Провадження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України (крім переказу коштів)	дата отримання ліцензії на певний вид господарської діяльності	X
третя	1. Розмір активів	дата подання звітності	<500 тис. грн..
	2. Відсутність відокремлених підрозділів	X	X
	3. Непровадження видів діяльності, які підлягають обов'язковому ліцензуванню згідно із законодавством України	X	X

Щодо мінімального розміру капіталу КС, уявляється доцільним навести відповідний досвід країни пострадянського простору. Наприклад, у законодавстві Литви з метою забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно до завдань кредитних спілок, розроблені правила щодо створення та організації діяльності КС, серед яких є встановлення мінімального пайового капіталу у розмірі 15000 Лит (4.348 евро) [16, с. 3], в Узбекистані, як зазначалося, мінімальний розмір встановлюється в еквіваленті 20000 доларів США для кредитних спілок у м. Ташкенті, в еквіваленті 10000 доларів США для кредитних спілок у інших населених пунктах [13].

Подібний досвід може бути використано у визначенні мінімального розміру статутного капіталу великих та середніх КС (з уточненням терміну пайового капіталу як статутного, адже у разі законодавчого визначення мінімального розміру пайового капіталу він автоматично стає статутним). Щодо малих КС доцільним буде застосування відповідного диспозитивного регулювання.

Для КС однією з найбільш важливих проблем у процесі господарювання є оцінка достатності засобів, які істотно впливають на можливість здійснення статутної діяльності та формування фінансового результату. Янкова О. пропонує враховувати при визначенні мінімальних розмірів статутних фондів достатність для здійснення господарювання в обраній галузі [17, с. 9]. Зауважимо, щодо КС слід враховувати такі основні підходи:

- визначення розміру першочергових витрат, без яких кредитна спілка просто не може розпочати свою діяльність: витрати на придбання та обладнання офісу, інші операційні витрати. Це є не менш важлива роль капіталу як джерела фінансування витрат КС. На сьогоднішній день, за прогнозною оцінкою фахівців з нерухомості (ріелторів) України, які аналізували одинадцять міст України (м. Донецьк, м. Дніпропетровськ, м. Запоріжжя, м. Київ, м. Луганськ, м. Львів, м. Миколаїв та ін.) [18] оренда приміщень в центральних районах міста становить 25-55 доларів США за один квадратний метр. Оскільки КС повинна мати окреме приміщення з обмеженим доступом, то витрати, пов'язані з орендою приміщення становлять приблизно 3000 - 8000 гривень на один місяць. Необхідно враховувати і операційні витрати (витрати на страхування кредитів та внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитних рахунках, на нарахування заробітної плати та обов'язкових платежів, на обладнання приміщення, а також придбання програмного забезпечення), загальна сума яких може скласти приблизно 10000 - 20000 гривень;

- визначення рівня достатності капіталу кредитної спілки для здійснення фінансових послуг, передбачених статутом КС (статутної діяльності). Діяльність кредитних спілок пов'язана з рядом обставин, серед яких: по-перше, капітал КС, по-друге, загальні зобов'язання кредитної спілки. Проблемою є те, що не виконується «стартова» функція капіталу для початку господарської діяльності, оскільки при наявності незначних коштів КС не може надати кредит (розмір кредиту, наданого одному члену кредитної спілки, не може перевищувати 20 відсотків від капіталу кредитної спілки), а також прийняти внески (вклади) своїх членів на депозитні рахунки (зобов'язання кредитної спілки перед одним своїм членом не можуть бути більше 10 відсотків від загальних зобов'язань кредитної спілки). Для вирішення даної проблеми, наприклад, КС

«Добродія» (м. Макіївка, Донецька область) приймала додаткові пайові внески для того, щоб почати здійснення статутної діяльності кредитної спілки, але це триває довгий період часу.

Слід враховувати, що без створення «первинного» капіталу неможливе набуття такої ознаки юридичної особи, як наявність відокремленого майна. Стаття 3 Закону України «Про кредитні спілки» визначає, що кредитна спілка є юридичною особою. Так, однією з ознак юридичної особи є наявність у неї відокремленого майна, яке відображається в самостійному балансі, що в свою чергу, є умовою реалізації ознаки самостійної майнової відповідальності юридичної особи [19, с. 77-78]. Майно юридичної особи може формуватися за рахунок різних джерел, але основним з них на початкових стадіях існування є внески засновників. Саме вони, як ініціатори створення юридичної особи, повинні подбати про забезпечення її необхідним і достатнім, на їх думку, майном [20, с. 48]. Як зазначає Н. Яновська, формування статутного фонду підприємства необхідне для набуття створеною юридичною особою основних та оборотних засобів, які необхідні для початку господарської діяльності [21, с. 4].

Також необхідно виділити одну із складових власного капіталу КС - резервний капітал, який призначений для відшкодування можливих збитків кредитної спілки та забезпечення фінансової стійкості, що у свою чергу, впливає на підвищення платоспроможності КС. Резервний капітал формується за рахунок вступних внесків членів кредитної спілки та частини доходів кредитної спілки. Розмір резервного капіталу визначений законодавством не може бути менш, ніж 15 відсотків від суми активів, зважених на ризик кредитної спілки (формується в процесі діяльності КС). Проблемою є те, що на практиці резервний капітал КС, який є «коштами на чорний день», використовується для надання кредитів, виплати відсотків за вкладками (внесками) членів кредитної спілки та інших операційних витрат. Це відбувається тому, що резервний капітал КС обліковується лише окремо в бухгалтерському обліку (знаходиться на відповідному бухгалтерському рахунку), а в господарській діяльності КС усі кошти знаходяться на одному рахунку (або у касі КС) та немає диференціації між пайовим, резервним, додатковим та іншими капіталами. Оскільки резервний капітал - це засоби, що резервуються на певну мету та забезпечують фінансову стійкість та надійність кредитної спілки, розміщення повинно бути з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості.

Слід також зазначити, що одним з показників, які характеризують фінансове положення кредитної спілки є платоспроможність, яка відображає здібність КС своєчасно сплачувати свої борги, зобов'язання за

рахунок коштів та ліквідних активів.

Так, відповідно до Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Положення про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок» коефіцієнт платоспроможності визначається як співвідношення регулятивного капіталу (власних коштів) кредитної спілки до сумарних активів, зважених за ступенем ризику та суми залишку зобов'язань членів кредитної спілки перед третіми особами, за якими кредитна спілка виступає поручителем, зважених за ступенем ризику. Нормативне значення коефіцієнта платоспроможності для кредитних спілок, окрім об'єднаних кредитних спілок наступне: для першої групи режимів регулювання кредитних спілок не може бути меншим ніж 8 відсотків, для другої групи режимів регулювання кредитних спілок не може бути меншим ніж 7 відсотків, для третьої групи режимів регулювання кредитних спілок нормативне значення коефіцієнта платоспроможності зовсім не застосовується (віднесення КС до певної групи режимів регулювання КС залежить від ризиків діяльності кредитної спілки, обсягу та проведення операцій та ін.). Нормативне значення коефіцієнта платоспроможності для об'єднаних кредитних спілок не може бути меншим ніж 8 відсотків [15].

Цей показник вимірює фінансовий ризик, тобто вірогідність банкрутства. На нашу думку, високий коефіцієнт платоспроможності означає низький фінансовий ризик і можливості для залучення додаткових засобів зі сторони, а низький коефіцієнт означає низькі потенціальні можливості для залучення додаткових коштів та економічну небезпеку юридичної особи. Треба зазначити, що раніше (до 01.03.2007 року) нормативне значення коефіцієнта платоспроможності для всіх кредитних спілок не могло бути нижче 8 відсотків. Необхідно звернути увагу на те, що Директива Ради 89/647/ЄС «Щодо індексу платоспроможності кредитних установ» [22] передбачає, що кредитні установи повинні підтримувати на постійній основі коефіцієнт платоспроможності на рівні, не нижчому ніж 8 %. Якщо коефіцієнт опускається нижче 8 %, компетентні органи забезпечують застосування належних заходів з якнайшвидшого відновлення коефіцієнта до погодженого рівня. Перша Директива Ради 77/780/ЄС «Про координування законів, постанов та адміністративних положень щодо початку та ведення діяльності кредитних установ» [23] визначає, що кредитна установа - це підприємство, яке займається одержанням від населення депозитів чи інших коштів, що підлягають погашенню, і наданням кредитів за свій власний рахунок. Відповідно до ст. 1 Закону

України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» кредитна установа це фінансова установа, яка відповідно до закону має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик. КС мають право залучати на договірних умовах внески (вклади) своїх членів на депозитні рахунки, надавати кредити своїм членам на умовах їх платності, строковості та забезпеченості в готівковій та безготівковій формі, а також надавати іншим кредитним спілкам, якщо інше не встановлено рішенням Уповноваженого органу (ст. 21 Закону України «Про кредитні спілки»), тому КС можна назвати кредитними установами.

Зважаючи на те, що фінансові інститути досягають рівних умов на фінансовому ринку, що призводить до створення єдиної фінансової системи, загальні стандартні норми платоспроможності (визначення мінімального нормативного значення платоспроможності) дозволять уникнути негативних явищ, які притаманні конкуренції та забезпечити фінансову надійність КС на належному рівні.

Таким чином, в основу стійкої конкурентної переваги закладаються провадження змін законодавства України порядку формування капіталу кредитної спілки для забезпечення фінансової стабільності КС та завоювання конкурентних позицій на ринку фінансових послуг. При цьому головною метою стає не перемога над існуючими фінансовими організаціями, а розвиток кредитно - кооперативного руху, який дозволить позбавляючись конкуренції, виходити на новий рівень розвитку у сфері кредитування. З огляду на це, пропонується:

1. передбачити в законодавстві поділ КС на великі, середні та малі;
2. законодавчо встановити мінімальний розмір капіталу для великих та середніх КС;
3. встановити умови зберігання резервного капіталу;
4. встановити однаковий коефіцієнт платоспроможності для всіх кредитних спілок.

Література

1. Ринок кредитних спілок станом на 30.06.2008 року (Матеріали одержані по мережі інтернет: <http://www.dfp.gov.ua>. - 02 лютого 2009 р.).
2. Гончаренко В. Кредитні спілки в системі суб'єктів фінансового ринку // Банківська справа.- 2000. - № 4. - С. 24-26.
3. Гончаренко В. О кредитной кооперации // Экономика

України,- 2000. - № 4. - С. 23-29.

4. Негребецька Л. Кредитні спілки як організації фінансової взаємодопомоги // Регіональна економіка- 1999. -№ 2. -С. 121-123.

5. Луцишин О. Кредитні спілки на ринку фінансових послуг України: проблеми та пріоритети розвитку // Світ фінансів. - 2006. - № 3 (8) - С. 114 - 127.

6. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-11 // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 15. - Ст. 101.

7. Хозяйственный кодекс Украины: Комментарий. Изд. второе. - Х.: ООО «Одиссей», 2005. - 896 с.

8. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. № 1087-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №5. - Ст. 35.

9. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 червня 2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради. - 2002. - № 1. -Ст. 1.

10. Славова Н.О. Кредитні спілки: поняття, класифікація, загальна характеристика // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 5. - С. 147-150.

11. О кредитных потребительских кооперативах граждан: Закон Российской Федерации от 20 июля 2001 г. (Матеріали одержані по сеті Інтернет: <http://www.kodeks.ru> - 02 лютого 2009 р.).

12. Аналіз фінансової звітності кредитних спілок - членів НАКСУ за 1 півріччя 2008 року // Бюлетень кредитних спілок України. - 2008. - № 4 (20). - С. 26-35.

13. Положение об утверждении минимального размера уставного фонда, размера сбора за регистрацию, квалификационных требований к руководителю исполнительного органа кредитного союза, формы и процедуры регистрации и выдачи лицензии на право осуществления деятельности кредитного союза и формы сертификата об уплате паевого взноса членом кредитного союза (Утверждено Постановлением правления ЦБ от 25.05.2002 г. № 515, зарегистрированным МЮ 21.06.2002 г. № 1151) (Матеріали одержані по мережі Інтернет: <http://www.bir.uz/law/>- 02 вересня 2008 р.).

14. Директива 2006/48/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2006 року «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» (із змінами та доповненнями) (Матеріали одержані по сеті Інтернет: <http://www.zakon.rada.gov.ua> - 02 лютого 2009 р.).

15. Про затвердження Положення про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок: Розпорядження Державної комісії з

регулювання ринків фінансових послуг України від 16.01.2004 р. № 7 (із змінами та доповненнями) (Матеріали одержані по сеті Інтернет: <http://www.zakon.rada.gov.ua> - 16 серпня 2008 р.).

16. Корсунская Е., Соломкин А., Волохо К. Специальный выпуск: Литва // КС Новости. - 2005. - № 11. С. 1-9.

17. Янкова О.С. Правове регулювання статутного фонду комерційних організацій: Автореф. Дис. канд. юрид. наук. - Донецьк, 2000. С. 18.

18. Ресін А. Офіси: орендувати чи купувати (Матеріали одержані по сеті Інтернет:

<http://kontrakt.com.ua>. - 31 серпня 2008 р.).

19. Гражданское право: В 2-х т.,- Том 1. Учебник / Под ред. Е.А. Суханова. - М.: Изд-во БЕК, 1994. - 384с.

20. Кравчук В. Поняття статутного капіталу юридичної особи // Право України. - 2006. - № 12. - С. 48-52.

21. Яновская Н. Уставной фонд: формирование, изменение и ликвидация. - Х.: Фактор, 1998. 46 с.

22. Директива Ради 89/647/ЄЕС «Щодо індексу платоспроможності кредитних установ» від 18 грудня 1989 року (із змінами та доповненнями) (Матеріали одержані по сеті Інтернет: <http://www.zakon.rada.gov.ua> - 16 серпня 2008 р.).

23. Перша Директива Ради 77/780/ЄЕС «Про координування законів, постанов та адміністративних положень щодо початку та ведення діяльності кредитних установ» від 12 грудня 1977 року (із змінами та доповненнями) (Матеріали одержані по сеті Інтернет: <http://www.zakon.rada.gov.ua> - 17 серпня 2008 р.).